

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3\(39\)-201-218](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3(39)-201-218)

УДК 33.025.12:343.359-048.66

JEL Classification: G28; E42; E51

Вікторія Володимирівна Коваленко

доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет (Одеса, Україна)

E-mail: kovalenko-6868@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-2783-186X>

ResearcherID: [B-4996-2015](https://orcid.org/0000-0003-2783-186X). **Scopus Author ID:** [36069590700](https://orcid.org/0000-0003-2783-186X)

Сергій Андрійович Шелудько

кандидат економічних наук, доцент,
керівник проектів та програм Департаменту оцінки та заставних операцій
ПАТ Акціонерний банк «Південний» (Одеса, Україна)

E-mail: s.szeludko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-0636-4940>

ResearcherID: [H-4614-2016](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940). **Scopus Author ID:** [58583220800](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НА СИСТЕМУ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ГРОШЕЙ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми чинної системи фінансового моніторингу, зокрема достатності її регуляторного забезпечення, зумовлених активізацією процесів легалізації кримінальних доходів за участі фінансових установ у формі укорінення тіньових схем при проведенні платіжних операцій, розширення каналів відмивання грошей та фінансування тероризму, виникнення лакун у регулюванні ринку криптовалют і цифрових фінансових послуг.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано рекомендації щодо підвищення ефективності механізму фінансового моніторингу, а саме: запровадження технологій штучного інтелекту до ідентифікації фінансових операцій; використання технологій машинного навчання; удосконалення системи фінансового моніторингу на ринку криптовалют; посилення моніторингу фінансових операцій, пов'язаних з міжнародним тероризмом; формування дієвого механізму протидії фінансовим злочинам. Ці пропозиції можуть бути корисними для практичної діяльності органів фінансового моніторингу та економічної безпеки України.

Ключові слова: фінансовий моніторинг; ПВК/ФТ; регуляторне забезпечення; фінансова безпека; фінансова система; ризик; фінансові операції.

Табл.: 2. Рис.: 5. Бібл.: 25.

Постановка завдання. Система фінансового моніторингу перебувають під пильним наглядом з боку як міжнародних, так і національних регуляторів. Особливо це спостерігається в останні роки у зв'язку зі сплесками наростаючих геополітичних шоків у світі. Тому, актуалізується питання встановлення рівня ефективності та дієвості системи фінансового моніторингу, особливо на ринку фінансових послуг, який найбільш вразливий до ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення (AML).

Так, відповідно до рейтингу ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму в усьому світі, найбільш високий ризик AML у 2023 році посіли Гаїті – з балами 8,25, найнижчий Ісландія – з балами 2,87. Україна у рейтингу посідає 78-ме місце із 152 країн, що досліджувалися з балами 5,08 [3].

Державною службою фінансового моніторингу України протягом 2023 року до правоохоронних органів направлено 1122 матеріали (з них 608 узагальнених матеріалів та 514 додаткових узагальнених матеріалів). У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 102,1 млрд грн, зокрема: з легалізацією коштів – 89,0 млрд грн; із вчиненням кримінального правопорушення – 12,4 млрд грн; із фінансуванням тероризму – 0,7 млрд грн [12]. При цьому, серед суб'єктів ринку фінансових послуг, найбільш активними учасниками щодо подання інформації про сумнівні фінансові операції до служби фінансового моніторингу є банки. У 2023 році ними було подано 1 423 311 повідомлень, що становить 99,6 % від загальної кількості повідомлень, наданих суб'єктами ринку фінансових послуг. Зазначене пов'язано насамперед з тим, що банки в цій сфері перебувають під пильним контролем Національного банку України з початку запровадження системи фінансового моніторингу в Україні. Тільки за перше півріччя 2024 Національний банк України застосував санкції за порушення у сфері фінансового моніторингу до таких банків, як АТ «Юнекс Банк», АТ «СПБ», АТ «Ощадбанк», АТ «А Банк», АТ «БАНК 3/4», АТ «Універсал Банк», АТ «РВС Банк», АБ «Укргазбанк», АТ «Кристал Банк», ПуАТ «КБ «Акорд Банк», АТ «Комін Банк» [16]. Не є винятком небанківські фінансові установи, які нині перебувають також під наглядом Національного банку України, до яких за значений період було застосовано санкцій різного спрямування утричі більше, ніж до банків. Проте проблема оцінювання ефективності саме діючої системи фінансового моніторингу постає на порядку денному.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо розглядати зазначену проблему, то слід зазначити, що наукове співтовариство активно вивчає підходи до оцінювання та дієвості системи фінансового моніторингу, особливо правомірності підрозділів фінансової розвідки встановлювати жорсткі норми щодо визначення фінансових операцій, які підлягають моніторингу.

У дослідженні М. Бревчинської (М. Brewczyńska) наголошується на визначальній ролі підрозділів фінансової розвідки у сфері контролю за процесами відмивання коштів та фінансування тероризму (AML/CFT). Проте, незважаючи на їх тривалу присутність у цій сфері, ні їхній характер, ні положення в правових системах Європи не були гармонізовані в усьому Європейському Союзі. Це призводить не тільки до багатьох труднощів на практиці, особливо на рівні міжнародного співробітництва, але й до суперечок у застосуванні правової бази захисту даних [5]. Такої ж думки притримується К. Макнотон (К. McNaughton), який провів аналіз національних моделей підрозділів фінансової розвідки у десяти вибраних західних (Канада, Данія, Нідерланди, Люксембург, США) та східних (пострадянських) країнах (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Україна). Автор наукової праці дійшов висновку, що незважаючи на кілька десятилітніх законодавчих зусиль щодо гармонізації підрозділів фінансової розвідки у всьому світі, вони не є однорідними [8].

Інше проблемне питання пов'язано з оцінкою самого ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Так, у науковій праці Т. Даугаард (Т. Daugaard) та співавторів, доведено, що банки можуть скорочувати ресурси, затребувані на виконання вимог щодо боротьби з відмиванням грошей, за допомогою інфраструктури транзакцій на основі блокчейну. Збереження інформації в цифровому вигляді, яка перевірена на підставі ідентифікаторів за допомогою блокчейну, дозволяє автоматизувати завдання та скоротити надмірну перевірку при реєстрації в системі «знай свого клієнта» (KYC) [4]. Зазначене скорочує час та трудові витрати на дотримання вимог у сфері контролю за відмиванням грошей та фінансування тероризму. Айнул Худа Джаміль (Ainul Huda Jamil) та співавтори, провели емпіричний аналіз впливу нормативних вимог та чинників, які визначають ризик клієнтів за проведеними транзакціями, на ухвалення рішення експертів щодо відношення фінансової операції до рангу, пов'язаних із відмиванням грошей. Проведене дослідження засвідчило про значний вплив чинників, які визначають ризик клієнтів та нормативних вимог на оцінку ризику ALM. При цьому, за достовірність оцінювання взято до уваги компетентність фахівців як міра контролю. Подальший тест, який було проведено дослідниками, засвідчив, що взаємодія та вплив обох чинників, надає можливість достовірності в оцінці ризику ALM. Також слід відмітити, що емпіричні дані засвідчили, що дотримання нормативних вимог вплинуло на судження співробітників щодо оцінки ризиків ALM та подання звітів щодо підозрілих операцій [1].

Щодо самої методичної бази оцінювання ефективності фінансового моніторингу, заслуговує на увагу наукова праця А. Бухтіарової та співавторів дослідження (А. Bukhtiarova). Автори статті запропонували методику для оцінки ефективності системи фінансового моніторингу в будь-якій країні, яка є підґрунтям для вдосконалення системи протидії відмиванню коштів через банківську систему [2].

Серед вітчизняних науковців слід виокремити наукові праці М. Уткіної [23; 24], яка визначила правові аспекти щодо проведення фінансового моніторингу на ринку віртуальних активів; також розглянула питання щодо ролі фінансового моніторингу у сфері протидії фінансовому тероризму.

Також визначення ефективності фінансового моніторингу у банківській системі присвячено науковій праці Л. Ширяєвої [25] та Я. Дропи [13] та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Критичний аналіз наукових поглядів щодо порушеної проблеми дає підстави зробити висновок про те, що система фінансового моніторингу як на міжнародному, так і на національних рівнях залишається проблемою номер один, з огляду на те, що геополітичні дисбаланси, військові події, невирішені питання з корупцією, рівнем бідності, проблемами в системі оподаткування, посилення нормативних вимог щодо ідентифікації підозрілих фінансових операцій та інше, призводять до виникнення нових схем, пов'язаних із відмиванням грошей та фінансування тероризму.

Метою статті є систематизація нормативно-правової бази та оцінювання ефективності системи фінансового моніторингу на ринку фінансових послуг та окреслення подальших перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Система фінансового моніторингу є елементом забезпечення національної економічної безпеки країни. Відповідно до Закону України № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [17].

С. Серета та співавтори визначили три рівні органів фінансової розвідки у сфері фінансового моніторингу в Україні, які перебувають у постійній взаємодії [21].

Перший рівень: державна служба фінансового моніторингу, яка виконує роль уповноваженого органу в цій сфері; *другий рівень:* наглядові органи, які здійснюють наглядові функції у сфері фінансового моніторингу щодо агентів фінансового моніторингу; *третій рівень:* агенти фінансового моніторингу – організації, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, а також приватні підприємці. Усі три рівні системи фінансового моніторингу взаємодіють із правоохоронними органами, з організаціями, що постачають інформацію та здійснюють фінансову розвідку [21].

Система фінансового моніторингу ринку фінансових послуг також включає три рівні у взаємодії суб'єктів державного та фінансового моніторингу (рис. 1).

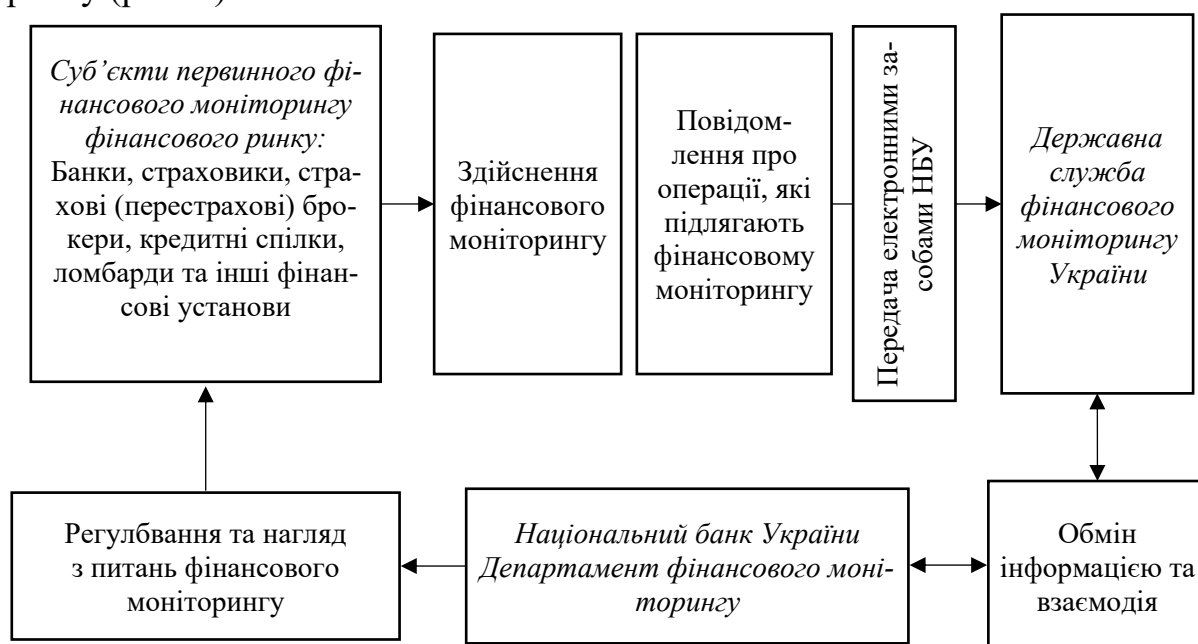

Рис. 1. Система фінансового моніторингу на ринку фінансових послуг

Джерело: складено авторами з урахуванням [14; 17].

Ефективність фінансового моніторингу залежить не тільки від сформованого правового поля, посилення регуляторних вимог щодо відстежування фінансових операцій, пов'язаних із відмиванням грошей, а також від макроекономічних та політичних передумов розвитку країни.

З часу повномасштабного вторгнення росії в Україну, з метою забезпечення національної безпеки країни, було внесено зміни до певних стратегічних документів у контексті підвищення ефективності фінансового моніторингу, а саме:

1. Указ Президента України № 347 (2021 р.) «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року» – убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [19].

2. Указ Президента України № 56 (2022 р.) «Стратегія забезпечення державної безпеки» – розвиток міжнародного співробітництва в безпековій сфері, насамперед з питань боротьби з тероризмом, його фінансуванням, кіберзлочинністю, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, та транснаціональній організованій злочинності [20].

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1207-р. (2023 р.) «План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року». Відповідно до Розпорядження можна оцінити ефективність та дієвість визначених заходів щодо удосконалення системи фінансового моніторингу в частині удосконалення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та його адаптація до міжнародних стандартів [18].

4. Стратегія Національного банку України «Фінансова фортеця України» (2023 р.) – розроблення та впровадження цілісного підходу до аналізу міжсекторальних зв'язків та ризиків фінансового сектору в цілому; оновлення підходів до регулювання діяльності банків та небанківських установ у сфері реалізації санкцій; розвиток інструментарію нагляду в частині аналізу та оцінювання ризиків; створення інтегрованої платформи нагляду; упровадження проактивного та ризик-орієнтованого нагляду на платіжному ринку; удосконалення нагляду у сфері АМЛ на основі ризик-орієнтованого підходу (в тому числі щодо надавачів платіжних послуг); запровадження вимог до цифровізації [non-cash, автоматизація процесів (у тому числі у сфері АМЛ та санкційного законодавства), звітність, електронний документообіг]; розроблення нової звітності учасників ринку небанківських фінансових послуг для цілей

нагляду; упровадження механізму розкриття банками інформації щодо зв'язків клієнтів із державою, що здійснює збройну агресію проти України, з метою подальшого аналізу та можливого реагування; розширення механізмів моніторингу рівня фінансової грамотності населення; удосконалення та розвиток дистанційної ідентифікації для отримання фінансових послуг у частині посилення безпеки моделей віддаленої ідентифікації та верифікації [22].

Нами було проведено аналіз за десяти країнами, які мають високий та низький рівень щодо ризиків із відмивання грошей у 2023 р., оцінювання якого проводить Базельський комітет з банківського нагляду, результати якого наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Країни з високим та низьким рівнями ризиків із відмивання грошей у 2023 р.

№ з/п	Країни з високим рівнем ризику	Показник	Ранг	Країни з низьким рівнем ризику	Показник	Ранг
1	Гаїті	8,25	152	Ісландія	2,87	1
2	Чад	8,14	151	Фінляндія	2,96	2
3	М'янма	8,13	150	Естонія	3,00	3
4	ДРК (Конго)	8,10	149	Андорра	3,09	4
5	Республіка Конго	7,91	148	Швеція	3,20	5
6	Мозамбік	7,88	147	Данія	3,36	6
7	Габон	7,73	146	Нова Зеландія	3,38	7
8	Гвінея-Бісау	7,69	145	Норвегія	3,45	8
9	Венесуела	7,63	144	Литва	3,47	9
10	Лаос	7,44	143	Сан-Марино	3,51	10
11	Мадагаскар	7,43	142	Словенія	3,57	11
12	Алжир	7,22	141	Франція	3,58	12
13	Ліберія	7,17	140	Велика Британія	3,66	13
14	Сьєра-Леоне	7,09	139	Ізраїль	3,67	14
15	Малі	7,06	138	Люксембург	3,67	15
16	Україна	5,08	75			

Джерело: складено авторами з урахуванням [3].

З наведених даних у табл. 1 можемо зробити висновок, що оцінювання Базельського індексу AML відбувається на основі підходу до зваженого аналізу якості системи протидії ПВК/ФТ, хабарництва та корупції, прозорості фінансової системи. Загалом, найбільш ризиковими у сфері протидії легалізації та відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом виявилися в основному країни Африки та Азії, тобто банківська система таких країн недостатньо протидіє ПВК/ФТ, що може спростити населенню можливість відмивати доходи, отримані незаконним шляхом. Найменш ризиковими виявилися країни Європи, зокрема країни Скандинавії.

Звертаючи увагу на те, що регуляторний вплив на процеси у сфері відмивання грошей, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, на сьогодні перебуває в постійній трансформації та розвитку, вважаємо за доцільне провести оцінювання його ефективності на підставі передумов виникнення такого явища.

По-перше, рівень тінізації в державі. Автори цієї статті в попередніх публікаціях [9] досліджували феномен тіншової економіки та макроекономічні передумови її виникнення. Звертаючи увагу на природу походження цих передумов, вважаємо, що вони є передвісниками вжиття заходів щодо підвищення ефективності фінансового моніторингу у фінансовому секторі. До таких передумов віднесено соціально-економічні, політичні та морально-етичні передумови. Автори вказаної статті, дійшли висновку про те, що боротьба з тіншовою економікою неможлива поки не будуть подолані системні чинники, які стримують процеси детінізації в Україні, а саме: низький захист правил власності; недосконалість виконавчої системи держави, та як слідство, недовіра суспільства та інвесторів до неї; надзвичайно високий рівень корупції в країні; наявність територій, які не підконтрольні уряду, починаючи з військового вторгнення під час АТО та повномасштабного вторгнення росії в Україну, що призводить до виникнення нових схем відмивання грошей та контрабанди товарами. Слід констатувати той факт, що після введення воєнного стану в Україні, офіційні дані щодо індексу рівня тіншової економіки в Україні відсутні, Тому, на цей індикатор ми не робили наголос.

По-друге, це соціально-економічні передумови, які полягають у тому, що до переходу населення до тіншової економіки спонукає низький рівень доходів, соціальна несправедливість, що призводить до пошуку нелегальних каналів доходу (рис. 2).

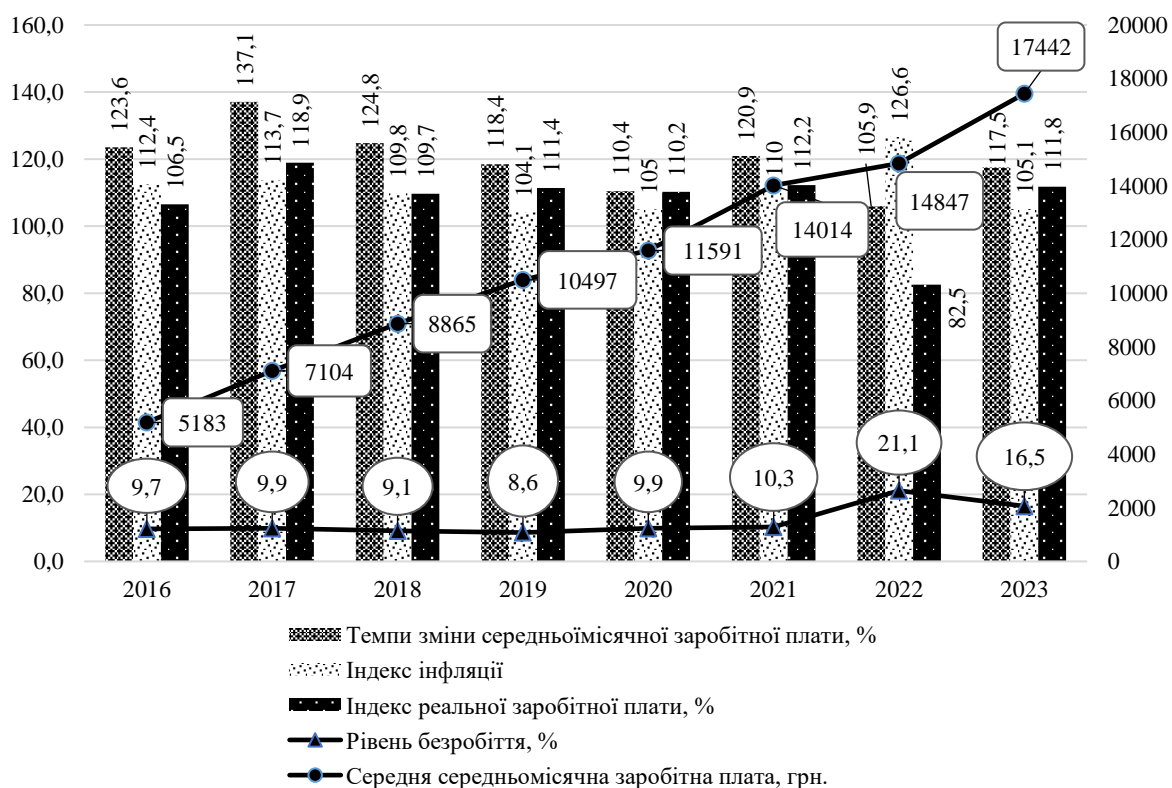

Рис. 2. Динаміка темпів зміни зарплатної плати та індексу інфляції в Україні за період 2016-2023 рр.

Джерело: складено авторами з урахуванням [11].

Як свідчать дані рис. 2, піковим періодом щодо заробітної плати, індексу споживчих цін рівня безробіття в Україні був 2022 рік, який пов'язаний з повномасштабним військовим вторгненням росії в Україну, що зумовило виникнення низки макроекономічних, політичних та фінансово-економічних шоків в країні. Відповідно, аналізовані показники у 2022 році є найвищими. Якщо порівнювати рівень заробітної плати та рівень безробіття в Україні з іншими країнами, то констатуємо той факт, що зазначені індикатори набагато відрізняються, а саме рівень заробітної плати найнижчий, а рівень безробіття найвищий.

По-третє, політичні передумови. Політична нестабільність провокує укривтя доходів. Корупція перетворилася у рушійну силу тіньової економіки та виникнення нових схем щодо відмивання грошей. На рис. 3 подано позицію України та деяких сусідніх країн у рейтингу сприйняття корупції у 2019-2023 роках, який щорічно публікується Transparency International.

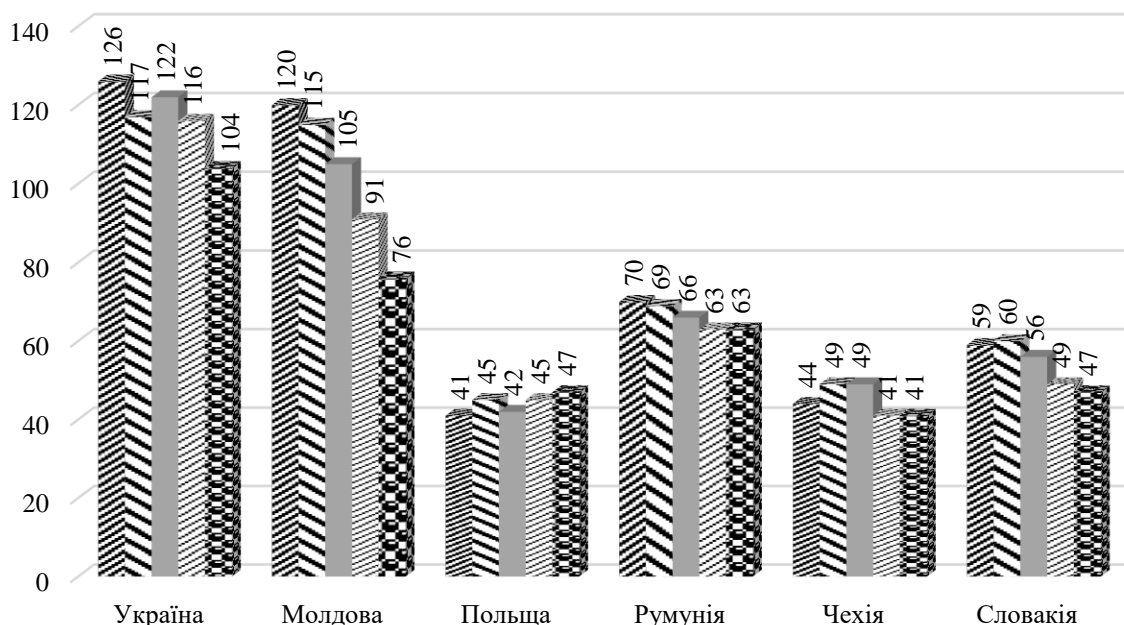

Рис. 3. Позиція України та сусідніх країн у рейтингу за індексом сприйняття корупції за період 2019-2023 рр.

Джерело: складено авторами з урахуванням [10].

Відповідно до цього рейтингу, Україна поступово покращувала позиції сприйняття корупції протягом 2019-2023 рр., попри воєнний конфлікт. У 2023 році Україна посідала 104-те місце із 180 країн з результатом 36 балів зі 100. Оцінка даних рейтингу засвідчила, що значення індексу в Україні достатньо високе в порівнянні з країнами Східної Європи та знаходить приблизно на рівні з Молдовою. Проте Молдова за останні два роки значно покращила свої позиції. Зазначене свідчить про недостатній рівень заходів з боку Уряду щодо подолання корупції та присутності песимістичного настрою суспільства відносно перспектив її подолання.

По-четверте, морально-етичні передумови. У країнах із розвинутим демократичним устроєм суспільство осуджує незаконну діяльність. З метою підвищення прозорості даних правоохоронних органів щодо боротьби з корупцією, з 2019 року Україна офіційно публікує Реєстр корупціонерів, у якому акумулюється інформація про осіб, які брали участь у корупційних схемах або пов'язаних з ними. Так, за 2023 рік до реєстру було занесено 3070 осіб, з них за кримінальні правопорушення 1928 осіб, за адміністративними правопорушеннями 861 особа, за дисциплінарними правопорушеннями 281 особа та без зазначення категорії справи 1 особа. За I півріччя 2024 рік до реєстру було занесено 1118 осіб, з них за кримінальні правопорушення 573 особи, за адміністративними правопорушеннями 293 особи, за дисциплінарними правопорушеннями 318 осіб та без зазначення категорії справи 9 осіб [15].

Ефективність діючої системи фінансового моніторингу можна визначити на підставі чисельності повідомлень, які надаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу щодо виявлених фінансових операцій, які визначені як сумнівні та ті, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу. З початку експлуатації Єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, було оброблено 57 852 061 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з яких протягом 2023 року – 14 32 684 повідомлення, з них взято на облік – 1 429 594 повідомлення (рис. 4).

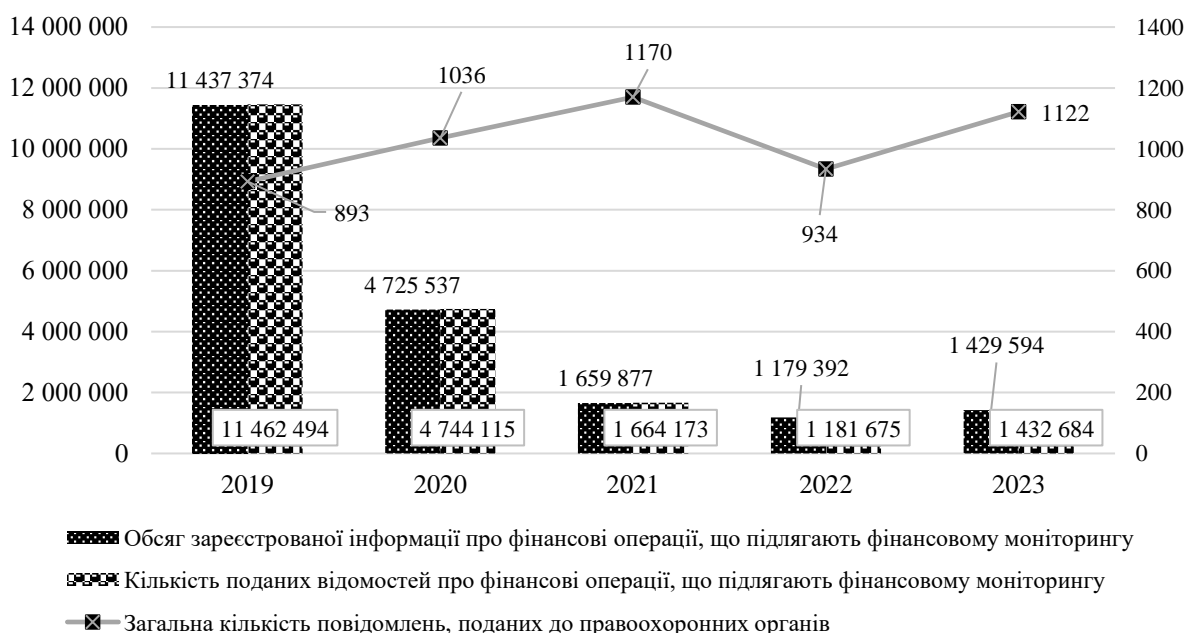

Рис. 4. Динаміка інформування про фінансові операції протягом 2019-2023 років

Джерело: складено авторами з урахуванням [12].

Як свідчать дані рис. 4, обсяг повідомлень, які надходять від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, поступово зменшується. Зазначене пов'язано зі зміною підходу до виявлення фінансових операцій з ознаками фінансового моніторингу, що прописано в оновленому Основному Законі. Протягом I кварталу 2024 р. від суб'єктів первинного фінансового моніторингу Державною службою фінансового моніторингу України взято на облік 377 503 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з них: 61 263 повідомлення про підозрілі фінансові операції (діяльність); 315 751 повідомлення про порогові операції; 105 повідомлень про порогові та підозрілі операції (діяльність); 384 повідомлення на запит про відстеження фінансових операцій [12]. Наразі основним напрямом діяльності Державної служби фінансового моніторингу України є виявлення фінансових операцій та осіб, пов'язаних з фінансуванням тероризму/сепаратизму, військовою агресією з боку РФ проти України, насильницькою зміною чи поваленням конституційного ладу або захопленням державної влади, зміною меж території або державного кордону.

За роки існування системи фінансового моніторингу в Україні, головним посередником держави в антилегалізаційному стримуванні є банківська система. Банки займають найбільшу питому вагу в інформуванні фінансових операцій, що підлягають моніторингу (рис. 5).

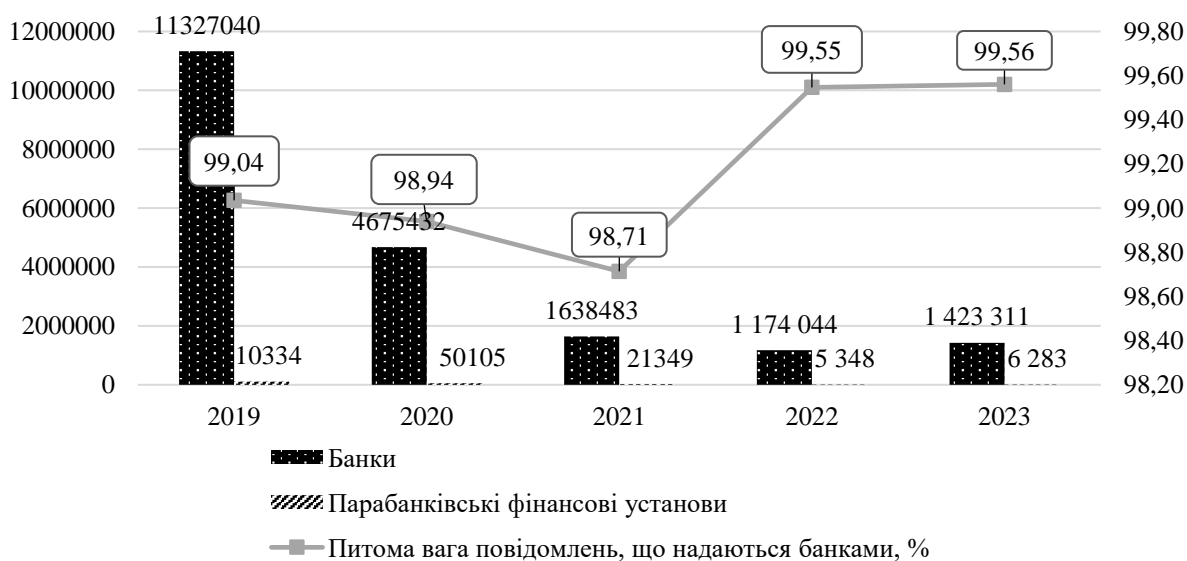

Рис. 5. Динаміка інформування про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2019–2023 років

Джерело: складено авторами з урахуванням [12].

Серед небанківських установ найбільш активними у поданні повідомлень є учасники ринку капіталу та організованих товарних ринків. Питома вага таких повідомлень у загальному обсязі взятих на облік повідомлень про фінансові операції, що надійшли від небанківського сектору протягом 2023 року, становила 44,62 % (табл. 2).

Таблиця 2

Питома вага повідомлень у загальному обсязі повідомлень про фінансові операції, що надійшли від небанківського сектору за період 2021-2023 рр.

Тип установи	2021		2022		2023	
	Кількість повідомлень	Питома вага, %	Кількість повідомлень	Питома вага, %	Кількість повідомлень	Питома вага, %
Учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків	18 202	85,08	2874	53,74	2788	44,62
Фінансові компанії	843	3,94	1 492	27,90	1 535	14,56
Суб'єкти господарювання, які проводять азартні ігри, включаючи казино, електронне (віртуальне) казино	-	-	-	-	1075	17,20
Страхові компанії	1 385	6,47	339	6,34	388	6,21
Суб'єкти господарювання, які проводять лотереї	612	2,86	266	4,97	338	5,41
Нотаріуси	6	0,03				
Інші установи	346	1,62	377	7,05	125	2,00

Джерело: складено авторами з урахуванням [12].

Оцінювання системи фінансового моніторингу в Україні вказує на поступове підвищення її ефективності, яка не зменшується під час воєнного стану. Проте, на сьогодні є дискусійні питання щодо визначення підходів, які впливають на зміцнення даної системи. Так, Т. Даугаард та інші (Т. Daugaard *et al.*), довели, що з метою мінімізації упереджених експертних суджень щодо оцінки ризиків АМЛ, зберігання цифрових повідомлень перевірених ідентифікаторів за допомогою блокчейну може автоматизувати завдання та скоротити надмірну перевірку під час реєстрації КУС. Триваюча хвиля інновацій, здатна змінити фінансовий сектор, що матиме глибокі наслідки для АМЛ, КУС та пов'язаної з ними нормативної бази. Квантові обчислення з їхньою революційною здатністю обробляти величезні набори даних із безпрецедентною швидкістю відкривають нову еру гіперперсоналізації в банківських послугах, яка настане до 2030 року. Ця революційна та перетворююча технологія потребує переоцінки протоколів АМЛ та КУС, оскільки поява гіперперсоналізованого банківського досвіду вимагає гнучкої реакції з боку регулюючих органів для ефективного усунення ризиків, що виникають [4].

Системи штучного інтелекту відіграють вирішальну роль у підвищенні ефективності виявлення шахрайства, управління ризиками та дотримання правил АМЛ та КУС. Регулюючі органи повинні розвиватися, щоб ефективно адаптуватися до цих технологічних досягнень. Зростання децентралізованих фінансів (DeFi) та криптовалют ускладнює нормативне середовище,

кидаючи виклик традиційним уявленням про рух грошей. Вплив на існуючі механізми у сфері боротьби з відмиванням грошей на основі блокчейну стає очевидним, оскільки така технологія стає невід'ємною частиною забезпечення фінансової прозорості та безпеки. Незмінний характер записів блокчейну пропонує потенційні переваги у боротьбі з відмиванням грошей, забезпечуючи безпечний та прозорий реєстр для відстеження фінансових транзакцій. Однак ситуація, що змінюється, вимагає постійного вдосконалення підходів AML на основі блокчейну для вирішення проблем і забезпечення їх ефективності в сучасному банкінгу.

Проблемним питанням на сьогодні залишається проведення моніторингу на ринку криптовалют. Chainalysis, провідна компанія у сфері блокчейн-аналітики, опублікувала звіт про відмивання грошей у криптовалюті за I півріччя 2024 року. За даними звіту, з початку 2024 року через криптовалюту пройшло близько 7 млрд дол. США нелегальних коштів. Загалом, за весь час спостережень, обсяг таких коштів сягає майже 100 млрд дол. США. Найбільшим за обсягами нелегальних транзакцій став 2022 рік, коли оборот досяг 30 млрд дол. США. У 2023 році, завдяки активізації роботи регуляторів та правоохоронних органів, цей показник знизився до 22 млрд дол. США. Chainalysis виділяє кілька головних методів, які використовуються злочинцями для відмивання грошей через криптовалюту: «Централізовані платформи» – використання централізованих бірж для конвертації та переміщення коштів; «Міксери» – сервіси, які допомагають приховати джерело коштів, змішуючи їх із коштами інших користувачів; «Мости між блокчейнами» – переміщення коштів між різними блокчейнами ускладнює їхнє відстеження; «Онлайн-казино» [6].

Щодо України в контексті застосування заходів протидії відмивання грошей та фінансуванню тероризму, слушними є пропозиції зроблені М. Уткіною, яка до найбільш перспективних та ефективних аспектів врегулювання віртуальних активів віднесла обов'язкову ідентифікацію користувача, застосування антибланшувальних законодавчих актів, врегулювання на законодавчому рівні питань діяльності і функціонування платформ обміну. Під антибланшувальними законодавчими актами, автори розуміють закони, прийняті для AML/CFT повною мірою є імplementованими у вітчизняне законодавство. Ці закони можуть включати вимоги до фінансових установ та компаній щодо збору та зберігання інформації про клієнтів та їх транзакції [23].

В умовах військової агресії РФ, актуалізується питання щодо моніторингу фінансових операцій, пов'язаних з міжнародним тероризмом і фінансовим зокрема. Відповідно до дослідження, проведеного Institute for Economics & Peace, у 2023 році до країн з дуже високим рівнем глобального індексу тероризму потрапили Буркіна Фасо (8,571) та Ізраїль (8,143). Україна оцінена як країна з низьким рівнем глобального індексу тероризму –

1,686 [7]. На сьогодні присутні виклики, які продукуються постійно мінливим характером фінансового тероризму та технологічним прогресом, який відбувається в усіх сферах суспільства та сфери фінансів зокрема. До таких викликів для фінансового моніторингу в цьому напрямку слід віднести швидкий розвиток технологій, які надають можливість злочинцям шифрувати та приховувати свої фінансові операції, використання криптовалют та онлайн-платформ для збирання та переказу коштів, зміна стратегій терористичних угруповань. За своєю природою схеми фінансування терористичної діяльності мають викреслену сутність, зберігають свою форму та властивості, які не відрізняються від інших фінансових операцій. Тому існуючі механізми протидії можуть стати недієвими.

Таким чином, попри те, що вітчизняна система фінансового моніторингу за нашим дослідженням визнана як така, що перебуває на достатньому рівні ефективності, але вона стикається з різними проблемами, проте вони відкривають нові перспективи розвитку. Відкритими залишаються питання щодо встановлення процедур моніторингу операцій на ринку криптовалют. Криптовалюти мають унікальні характеристики, багато з яких дуже позитивні, зокрема, наприклад, потенціал покращити фінансове охоплення. Проте їхня безмежна природа і існування поза формальною фінансовою системою також робить їх привабливим варіантом для злочинців щодо приховування корупційних доходів і інші злочини, ухилення від сплати податків або фінансування тероризму. Також перспективами подальших розвідок є питання встановлення та регулювання як підґрунтя ефективної системи AML/CFT. Потребує удосконалення програма запобіжних заходів щодо AML/CFT з боку нефінансових суб'єктів – так званих визначених нефінансових бізнесів та професій. Останні є останні є важливими гравцями на фінансовому ринку та мають схильність до ризиків ВК/ФТ, які виникають внаслідок ухилення від сплати податків, корупції та хабарництва, схем до шахрайства, інсайдерської торгівлі чи інших злочинів.

Висновки та пропозиції. Реалії сьогодення спонукають дедалі глибше досліджувати проблему запобігання відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування збройного масового знищення. При цьому зазначене питання хоча й має глобальний характер, але враховує конкретну специфіку для кожної країни. Зважаючи на причини застосування фінансового моніторингу в умовах воєнного стану в Україні, варто зазначити, що він є невід'ємною складовою гарантування необхідного рівня національної та фінансової безпеки не лише держави, а й кожного громадянина. Крім того, застосування фінансового моніторингу дозволяє зменшити вплив шахрайських схем на економіку країни, знижує рівень тінізації економіки, забезпечує права громадян у процесі виконання ними посадових обов'язків.

Перспективними напрямками подальших розвідок щодо підвищення ефективності фінансового моніторингу на ринку банківських послуг є: забезпечення комунікації між суб'єктами системи кіберзахисту; координування суб'єктів державного первинного фінансового моніторингу, особливо небанківського сектору; дослідження методів та фінансових схем AML/CFT; посилення вимог щодо обов'язкового проведення зовнішнього і внутрішнього аудиту; удосконалення ІТ-системи; сприяння рівня професійної кваліфікації працівників та надання заходів щодо обміну досвідом у сфері AML/CFT.

Список використаних джерел

1. Ainul Huda Jamil. Money laundering risk judgement by compliance officers at financial institutions in Malaysia: the effects of customer risk determinants and regulatory enforcement [Electronic resource] / Ainul Huda Jamil, Zuraidah Mohd-Sanusi, Yusarina, Mat-Isa, Najihah Marha Yaacob // Journal of Money Laundering Control, Emerald Group Publishing Limited. – 2022. – № 26 (3). – Pp. 535-552. – Accessed mode: <https://ideas.repec.org/a/eme/jmlcpp/jmlc-01-2022-0004.html>.
2. Assessment of financial monitoring efficiency in the banking system of Ukraine / Alina Bukhtiarova, Andrii Semenog, Mila Razinkova, Nataliia Nebaba, Józef Haber // Banks and Bank Systems – 2020. – № 15(1). – Pp. 98-106. DOI:10.21511/bbs.15(1).2020.10.
3. Basel AML Index 2023: 12th Public Edition Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world [Electronic resource] / Basel Institute on Governance. – 2023. – Accessed mode: <https://index.baselgovernance.org/api/assets/8ebee704-b518-42ca-8de5-c67dbc71a18a>.
4. Blockchain Solutions With Consensus Algorithms and Immediate Finality: Toward Panopticon-style Monitoring to Enhance Anti-money Laundering [Electronic resource] / T.V. Daugaard, J.B. Jensen, R.J. Kauffman, K. Kwansoo // Electronic Commerce Research and Applications. – 2024. – Vol. 65. – Article 101386. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2024.101386>.
5. Brewczyńska M. Financial Intelligence Units: Reflections on the applicable data protection legal framework [Electronic resource] / M. Brewczyńska // Computer Law & Security Review. – 2021. – Vol. 43, No. 105612. – Pp. 2075-2087. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105612>.
6. Financial Abuse Prevention. [Electronic resource] / The main methods of money laundering in cryptocurrency. – Accessed mode: <https://finap.com.ua/osnovni-metody-vidmyvannya-groshej-u-kryptovalyuti>.
7. Institute for Economics & Peace. [Electronic resource] / Terrorism Index (2024). – Accessed mode: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>.
8. McNaughton K. J. The variability and clustering of Financial Intelligence Units (FIUs) – A comparative analysis of national models of FIUs in selected western and eastern (post-Soviet) countries [Electronic resource] / K. J. McNaughton // Journal of Economic Criminology. – 2023. – Vol. 2. – Article 100036. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100036>.
9. The shadow economy's phenomenon and its impact on the development of corporate business and households in Ukraine / Kovalenko V., Slatvinska M., Varnalii Z, Sheludko S., Valihura T. // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2022. – Vol. 3 (44) – Pp. 328-337. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.376310.1016/j.elerap.2024.101386>.
10. Transparency International [Electronic resource] / Corruptions Perceptions Index. – Accessed mode: <https://www.transparency.org/en/>.

11. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Державна служба фінансового моніторингу України. [Електронний ресурс]. Офіційний вебсайт. – 2024.- Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/>.
13. Дропа Я. Б. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки України / Я. Б. Дропа, С. М. Тесля, М. Р. Піхоцька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2021. – Вип. 37. – С. 15–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/12413-9971/2021-37-5>.
14. Коваленко В.В. Фінансовий моніторинг та комплаєнс у банках : підручник / В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва, С. А. Шелудько. – Харків : Видавництво «Діса плюс», 2023. – 432 с.
15. Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. – Режим доступу: <https://corruptinfo.nazk.gov.ua/>.
16. Національний банк України. [Електронний ресурс] / Офіційний вебсайт. – 2024. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>.
17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-ІХ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>.
18. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1207-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text>.
19. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.
20. Про Стратегію забезпечення державної безпеки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 6 лютого 2022 року № 56/2022. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0088525-21#Text>.
21. Серєда Є. Фінансовий моніторинг у національній безпеці України. [Електронний ресурс] / Є. Серєда, О. Сокирко, В. Шепиленко // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 62. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>.
22. Стратегія Національного банку України «Фінансова фортеця України» [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=7.
23. Уткіна М. С. Правові аспекти врегулювання віртуальних активів в контексті провадження фінансового моніторингу [Електронний ресурс] / М. С. Уткіна / Академічні візії. – 2023. – Вип. 19. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7956251>.
24. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як інструмент запобігання фінансовому тероризму: нові виклики та перспектив [Електронний ресурс] / М. С. Уткіна / Академічні візії. – 2020. – Вип. 20. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8107719/>.
25. Ширяєва Л. В. Ефективність фінансового моніторингу в банківській системі. [Електронний ресурс] / Л. В. Ширяєва, А. Ю. Загоруйко // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 46. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-7>.

References

1. Ainul Huda Jamil, Zuraidah Mohd-Sanus, Yusarina, Mat-Isa, & Najihah Marha Yaacob (2022). Money laundering risk judgement by compliance officers at financial institutions in Malaysia: the effects of customer risk determinants and regulatory enforcement, *Journal of Money Laundering Control, Emerald Group Publishing Limited*, 26 (3), 535-552, March. <https://ideas.repec.org/a/eme/jmlcpp/jmlc-01-2022-0004.html>.
2. Bukhtiarova, Alina, Semenog, Andrii, Razinkova, Mila, Nebaba, Nataliia & Haber, Józef Antoni (2020). Assessment of financial monitoring efficiency in the banking system of Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 15(1), 98-106. [https://doi.org/10.21511/bbs.15\(1\).2020.10](https://doi.org/10.21511/bbs.15(1).2020.10).
3. *Basel Institute on Governance*. (2023). Basel AML Index 2023: 12th Public Edition Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. <https://index.baselgovernance.org/api/assets/8ebee704-b518-42ca-8de5-c67dbc71a18a>.
4. Daugaard, T. V., Jensen, J. B., Kauffman, R. J., & Kwansoo, K. (2024). Blockchain Solutions With Consensus Algorithms and Immediate Finality: Toward Panopticon-style Monitoring to Enhance Anti-money Laundering. *Electronic Commerce Research and Applications*, 65, 101386. <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2024.101386>.
5. Brewczyńska, M. (2021). Financial Intelligence Units: Reflections on the applicable data protection legal framework. *Computer Law & Security Review*, 43, 105612, 2075-2087. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105612>.
6. Financial Abuse Prevention. The main methods of money laundering in cryptocurrency. (n.d.). <https://finap.com.ua/osnovni-metody-vidmyvannya-groshej-u-kryptovalyuti/>.
7. Institute for Economics & Peace. (n.d.). *Terrorism Index (2024)*. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>.
8. McNaughton, K.J. (2023). The variability and clustering of Financial Intelligence Units (FIUs) – A comparative analysis of national models of FIUs in selected western and eastern (post-Soviet) countries. *Journal of Economic Criminology*, 2, 100036, <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100036>.
9. Kovalenko, V., Slatvinska, M., Varnalii, Z., Sheludko, S., & Valihura, T. The shadow economy's phenomenon and its impact on the development of corporate business and households in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 3(44), 328-337. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.376310.1016/j.elerap.2024.101386>.
10. Transparency International Corruptions Perceptions Index. (n.d.). <https://www.transparency.org/en/>.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [State Statistics Service of Ukraine]. (2024). <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Derzhavna sluzhba finansovoho monitorynhu Ukrayiny [State Financial Monitoring Service of Ukraine]. (n.d.). <https://fiu.gov.ua/>.
13. Dropa, Ya.B., Teslya, S.M., Pikhotska, M.R. (2021). Rozvytok systemy finansovoho monitorynhu yak skladovoyi chastyny formuvannya efektyvnoho kontrolyu y bezpeky Ukrayiny [Development of the financial monitoring system as a component of the formation of effective control and security of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo" – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations and World Economy"*, 37, 15–43. <https://doi.org/10.32782/12413-9971/2021-37-5>.
14. Kovalenko, V.V., Sergeeva, O.S., & Sheludko, S.A. (2023). *Finansovyy monitorynh ta komplayens v bankakh [Financial monitoring and compliance in banks]*. Disa plus. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16917>.
15. Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannya koruptsiyi. Yedynyy derzhavnyy reyestr osib, yaki vchynyly koruptsiyni abo poviazani z koruptsiyeyu pravoporushennya [Unified state register of persons who have committed corruption or corruption-related offenses]. (n.d.). <https://corruptinfo.nazk.gov.ua/>.

16. Natsionalnyy bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. (n.d.). <https://bank.gov.ua/>.
17. Pro zapobihannya ta protydiyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya [On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorist Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction], Law of Ukraine № 361-IX (dated 06.12.2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>.
18. Pro zatverdzhennya planu zakhodiv, spryamovanykh na zapobihannya vynyknennyu ta/abo zmeshennya nehatyvnykh naslidkiv ryzykiv, vyyavlenykh za rezul'tatamy tret'oyi natsional'noyi otsinky ryzykiv u sferi zapobihannya ta protydiyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya [On the approval of a plan of measures aimed at preventing the occurrence and/or reducing the negative consequences of risks identified as a result of the third national risk assessment in the field of prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1207-p (dated December 27, 2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text>.
19. Pro Stratehiyu ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny na period do 2025 roku [About the Strategy of Economic Security of Ukraine for the period until 2025], Decree of the President of Ukraine № 347/2021 (dated August 11, 2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.
20. Pro Stratehiyu zabezpechennya derzhavnoyi bezpeky [About the Strategy for State Security], Decree of the President of Ukraine № 56/2022 (dated February 6, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0088525-21#Text>.
21. Sereda, E., Sokyрко, O., & Shepylenko, V. (2024). Finansovyy monitorynh u natsional'niy bezpetsi Ukrayiny. [Financial monitoring in the national security of Ukraine]. *Ekonomika i suspil'stvo – Economy and society*, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>.
22. Stratehiya Natsionalnoho banku Ukrayiny “Finansova fortetsya Ukrayiny” [Strategy of the National Bank of Ukraine “Financial Fortress of Ukraine”]. (n.d). https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=7.
23. Utkina, M.S. (2023). Finansovyy monitorynh yak instrument zapobihannya finansovomu teroryzmu: novi vyklyky ta perspektyvy. [Financial monitoring as a tool to prevent financial terrorism: new challenges and prospects]. *Akademichni bachennya - Academic visions*, 20. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8107719>.
24. Utkina, M.S. (2020). Finansovyy monitorynh yak instrument zapobihannya finansovomu teroryzmu: novi vyklyky ta perspektyvy. [Financial monitoring as a tool to prevent financial terrorism: new challenges and prospects], *Akademichni vizii – Academic visions*, 20. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8107719/>.
25. Shiryayeva, L.V., Zagoruyko, A.Yu. (2023). Efektynist' finansovoho monitorynhu v bankivs'kiy systemi. [Effectiveness of financial monitoring in the banking system]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-7>.

Отримано 17.09.2024

UDC 33.025.12:343.359-048.66

Victoria Kovalenko

Doctor of Economic, Professor, Professor of the Department of Banking
Odesa National Economic University (Odesa, Ukraine)

E-mail: kovalenko-6868@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-2783-186X>

ResearcherID: [B-4996-2015](https://orcid.org/0000-0003-2783-186X). **Scopus Author ID:** [36069590700](https://orcid.org/0000-0003-2783-186X)

Sergii Sheludko

PhD in Economics, Associate Professor,
Project & Program Manager of the Department of Valuation and Collateral Operations
Pivdenny Bank PJSC (Odesa, Ukraine)

E-mail: s.szeludko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-0636-4940>

ResearcherID: [H-4614-2016](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940). **Scopus Author ID:** [58583220800](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940)

ASSESSMENT OF THE REGULATORY IMPACT ON THE ANTI-MONEY LAUNDERING AND TERRORISM FINANCING SYSTEM EFFECTIVENESS IN UKRAINE

The relevance of studying the effectiveness of the existing financial monitoring system, particularly the adequacy of its regulatory framework, is driven by the intensification of processes related to the legalization of criminal proceeds involving financial institutions. This is manifested in the entrenchment of shadow schemes during payment transactions, the expansion of money laundering channels, and the financing of terrorism. Additionally, regulatory gaps have emerged in the oversight of the cryptocurrency market and digital financial services.

The aim of this study is to systematize the legal and regulatory framework and assess the effectiveness of the financial monitoring system, outlining prospects for further research. The research methodology includes methods of balanced summarization, specification, systematization, generalization, and statistical analysis. It is established the macroeconomic prerequisites for deciding on measures to enhance the effectiveness of financial monitoring include socio-economic, political, and moral-ethical factors. It is noted that the effectiveness of the anti-money laundering and counter-terrorist financing system does not result from obvious patterns such as the unclear relationship between the intensity of measures to combat offenses and the effectiveness of preventing violations of established regulatory requirements; the absence of reliably accurate information about potential offenses until their disclosure.

It is proved an objective understanding of the level of effectiveness of financial monitoring can be obtained through the use of integral assessments. It is proposed the methodology for calculating an integral indicator of the effectiveness of financial monitoring, allowing the identification of weaknesses in the existing financial monitoring system. Emphasis is placed on the need for new measures to strengthen the coordination of the existing financial monitoring system, especially under martial law conditions.

Based on the research results, recommendations for improving the effectiveness of the financial monitoring mechanism it is formulated and substantiated, namely: the introduction of artificial intelligence technologies for identifying financial transactions; the use of machine learning technologies; improvement of the financial monitoring system in the cryptocurrency market; strengthening the monitoring of financial transactions related to international terrorism; and the formation of an effective mechanism to combat financial crimes. These proposals may be useful for the practical activities of financial monitoring and economic security agencies in Ukraine.

Keywords: financial monitoring; AML/CFT; regulatory enforcement; financial security; financial system; risk; financial transactions.

Table: 2. Fig.: 5. References: 25.